

Значення критерію «розумний строк» полягає у встановленні межі стану невизначеності, в якому знаходиться та чи інша особа через пред'явлення їй кримінального обвинувачування чи у зв'язку з цивільно-правовими відносинами. Кінцевим моментом стану невизначеності є момент вступу вироку чи іншого рішення у законну силу чи зняття обвинувачення (закриття кримінальної справи).

З точки зору Європейського суду судовий розгляд справи щодо кримінального обвинувачення має розглядатися в розумні строки. Це поняття є досить широким, а тому за роки своєї діяльності Європейський суд неодноразово вказував на встановлені ним три критерії, згідно з якими визначається «розумність» строку розгляду справи: складність справи, поведінка заявника, поведінка органів влади.

Цікавою щодо розумності строків є справа «Трегубенко проти України». При розгляді цієї справи Європейський суд однозначно визнав порушення Україною п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. Беручи до уваги фінансовий та соціальний статус заявника, його вік та стан здоров'я, суд визнав, що скасування цього рішення також становить непропорційне втручання в його права щодо користування своєю власністю. Європейський суд також одностайно визнав порушення ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і присудив заявнику 3 536 євро за нанесені йому збитки, а також 5 000 євро за завдану йому моральну шкоду.

Таким чином, ураховуючи викладене, зробимо висновок, що під «розумними строками» потрібно розуміти проміжок часу, протягом якого повинна бути вчинена певна процесуальна дія. Отже, як видно з визначення, поняття «розумні строки» повністю або принаймні частково, збігаються з поняттям «процесуальний строк». Особливо актуальним є необхідність дотримання процесуальних строків на стадії досудового розслідування, де можливість їх подовження визначається постановою прокурора (ст. 296 КПК - щодо строку досудового розслідування) або ухвалою слідчого судді (ст. 197 КПК – щодо строку тримання під вартою).

*Вартилецька І. А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

ОДНОЗНАЧНІСТЬ ТА ЧІТКІСТЬ ЛЕКСИКИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ – ЗАПОРУКА ПОСТАНОВЛЕННЯ СУДАМИ ЗАКОННИХ І ОБҐРУНТОВАНИХ ВИРОКІВ

Особі, визнаній винною у вчиненні злочину, призначається справедливе та обґрунтоване покарання у межах, встановлених відповідною статтею Особливої частини Кримінального кодексу України (далі - КК), що передбачає

відповідальність за вчинений злочин, і з врахуванням положень Загальної частини КК.

Однак, як свідчить застосування кримінально-правових норм у судовій практиці, суди України по-різному підходять до призначення за обвинувальними вироками основного покарання з додатковими покараннями. У зв'язку з цим виникають питання щодо обґрунтованості та правомірності прийнятих рішень.

Так, не можна вважати правомірним рішення, постановлене ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 травня 2011 р., яким застосування додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю при застосуванні в якості основного покарання штрафу визнано легітимним, а вирок Бершадського районного суду Вінницької області від 15 листопада 2010 р. щодо засудженої Волощук Ольги Петрівни залишено без зміни. Своє рішення колегія суддів аргументує тим, що аналіз санкції ч. 1 ст. 366 КК свідчить, що додаткове покарання у ній передбачено як безальтернативне, і це покарання застосовується як до штрафу, так і до обмеження волі, оскільки будь-яких обмежень для застосування додаткового покарання у цьому законі та в цілому в Кримінальному кодексі України не передбачено.

З такими доводами погодитись не можна, так як аргументація не відповідає особливостям наповнення основними та додатковими покараннями окремих санкцій у статтях Особливої частини КК.

Дійсно, санкції статей Особливої частини КК сконструйовані з урахуванням обов'язкових положень щодо практики застосування як основних, так і додаткових покарань. Більшість санкцій в статтях Особливої частини КК є альтернативними та включають два і більше основних видів покарань. До альтернативних основних покарань в 77-ми санкціях додане додаткове покарання у виді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю.

Водночас звертає на себе увагу наступна фразеологічна особливість: 71 санкція містить перелік основних покарань, а додаткове покарання у виді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю в описі цих санкцій розташоване за основними альтернативними покараннями через розділовий знак «,». Дана конструкція санкцій передбачає варіанти поєднання додаткового покарання при призначенні будь-якого з альтернативних основних покарань.

У шести санкціях, в тому числі і в санкції ч. 1 ст. 366 КК (в редакції закону до 1 липня 2011 р.) такого розділового знаку немає. Зокрема, санкція окремих норм має наступну редакцію: ч. 1 ст. 131 КК «..карається обмеженням волі або позбавленням волі з позбавленням права займати певні посади або займатися певною діяльністю..»; ст. 221 КК «.. штрафом або арештом з позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю..»; ст. 363 та ч. 1 ст. 366 КК «..штрафом або обмеженням волі з позбавленням права займати певні посади або займатися певною діяльністю...».

Така конструктивна особливість і дає підстави стверджувати, що законодавець при наповненні цих санкцій визначив, що додаткове покарання у виді позбавлення права займати певні посади або займатись певною діяльністю може бути застосоване судом лише при його призначенні у переліку покарання: арешту, обмеження волі, позбавлення волі.

Подібне обмеження не має пояснення, можливо, тому у практиці судів дане правило досить часто порушується. Так, як показало ознайомлення з вироками судів із Реєстру судових рішень, майже в кожному четвертому вирокі, постановленому судами в 2007-2011 р.р. за обвинуваченням у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК, позбавлення права займати певні посади або займатись певною діяльністю в якості додаткового покарання застосоване разом з призначенням штрафу як основного покарання. Наприклад, такими є вироки від 30 вересня 2011 р. Збаразького районного суду Тернопільської області (справа № 1906/1-67/11); 14 жовтня 2011 р. Білопільського районного суду Сумської області (справа № 1-2/11); 28 жовтня 2011 р. Теофіпольського районного суду Хмельницької області (справа № 1-113/11).

Єдино обгрунтованим та логічним є дотримання одного підходу у практиці призначення додаткових покарань у поєднанні з одним із основних альтернативних покарань. За відсутності розділового знаку «,» після переліку основних покарань в санкції норми Особливої частини КК треба прийняти за правило, що така конструкція санкції передбачає єдиний варіант застосування покарань: додаткове покарання може бути призначене судом лише з тим основним покаранням із декількох альтернативних, яке є останнім у переліку альтернативних перед додатковим. У той же час, наявність розділового знаку «,» в санкції норм Особливої частини КК дає право суду на застосування додаткового покарання у виді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю з будь-яким із основних альтернативних покарань із включених до санкції.

*Галаган В. І.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри галузевих
правових наук НаУКМА*

ОКРЕМІ ПОЗИТИВНІ РИСИ І НЕДОЛІКИ ЧИННОГО КПК УКРАЇНИ

Протягом кількох років поспіль різними комісіями проводилася робота по розробці проекту нового Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК). Змінювалися склад таких комісій, концепції кримінального провадження, кількість статей у проектах КПК, деталізація, уточнення та доповнення процесуальних норм, після чого проект № 9700 було взято за основу нового КПК від 13 квітня 2012 р. З часу, що минув після набрання ним чинності стало очевидним, що цей Кодекс має як позитивні риси, так і невизначені положення, норми, що недостатньо конкретно, інколи суперечливо